

3. Гомьен Д., Харрис Д., Зваак Л. Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и практика. М. : МНИМП, 1998. 600 с.
4. До європейської моделі судової влади. *Юрид. вісн. України*. 2015. № 6. С. 7.
5. Інформаційно-аналітичні матеріали діяльності ДСА України з питань організаційного забезпечення діяльності судів. *IX з'їзд суддів*, м. Київ, 13–14 листопада 2018 р. К., 2018. С. 5–6.
6. Міжнародні стандарти незалежності суддів : збірка док. К. : Поліграф-Експрес, 2018. 184 с.
7. Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації : монографія. Х. : Право, 2018. С. 154–160.
8. Организация и деятельность адвокатуры в России / [сост. : В. М. Ануфриев, С. Н. Гаврилов]. М. : Юриспруденция, 2011. 432 с.
9. Положення про автоматизовану систему документообігу суду: затверджено рішенням Ради суддів України від No 30 і наказом ДСА України No 188 від 26.11.2010 р. URL: http://court.gov.ua/organy_samovtjaduvannja/2313133ds564/. Заголовок з екрану.
10. Про Вищу раду юстиції : Закон України No 22/98-ВР від 15.01.1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 6. С. 13. Код акта 4808/1998.
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху : Закон України від 24.09.2018 р. No 586-VI. *Офіційний вісник України*. 2018. № 79. С. 76. Ст. 2652. Код акта 44676/2018.
12. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2011 р. *Уряд. кур'єр*. 2012. No 244. С. 11.
13. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.02.2012 р. *ВВР України*. 2012. No 27–28. Ст. 180.
14. Сакара Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах : монографія. Х. : Право, 2010. С. 184–190.
15. Спільний висновок щодо Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо недопущення зловживань правом на оскарження», ухвалений Венеціанською комісією на 84-му пленарному засіданні (Венеція, 15–16 жовтня 2010 р.) URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/285DC84A1EFF78FAC22577C20151A2AA?opendocument>. Заголовок з екрану.
16. Уманец А. К на початку 2012 г. судебная система лишится четверти своего судебного состава URL: <http://www.judges.org.ua/dig1711.htm>. Заголовок з екрану.
17. European Judicial Systems. European Commission for the Efficiency of Justice. – Council of Europe, 2016. 219 р.

УДК 346.543

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ЗАСОБІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

І. В. Зубицька , К. О. Калаченкова

Анотація: У статті проаналізовано механізми реалізації державної економічної політики у здійсненні господарської діяльності. Досліджено питання щодо неможливості надання передбачених законом пільг та переваг у здійсненні господарської діяльності суб'єктам господарювання, що не враховують суспільні інтереси, відображені в програмних документах економічного і соціального розвитку, що передбачено ч. 5 ст. 11 Господарського кодексу України. Запропоновано напрямки удосконалення законодавства з даного питання та державної економічної та соціальної політики зокрема.

Ключові слова: державна регуляторна політика, державне регулювання, господарська діяльність, суб'єкт господарювання, правові засоби-стимули.

Вступ. Держава у сфері господарювання здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну і соціальну політику, яка спрямована на ефективну реалізацію та узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів. Формами реалізації державної економічної політики є визначення державою своєї економічної стратегії та тактики.

Питаннями дослідження державного регулювання господарської діяльності займалися такі вчені як: Л. Г. Знаменський, В. В. Давидова, В. К. Мамутов, В. В. Манзюк,

Р. О. Прилуцький, Н. О. Саніахметова, О. В. Шевердіна та інші. Їх наукові розробки охоплюють значну кількість проблем державного регулювання економічно – господарських циклів, однак досить мало уваги було приділено питанню щодо неможливості надання передбачених законом пільг та переваг у здійсненні господарської діяльності суб'єктам господарювання, що не враховують суспільні інтереси, відображені в програмних документах економічного і соціального розвитку, що передбачено ч. 5 ст. 11 Господарського кодексу України (далі – ГК України).

Вищенаведене вказує на актуальність даного дослідження, метою якого є аналіз механізмів реалізації державної економічної політики у здійсненні господарської діяльності.

Основний розділ. Україна є державою з ринковою економікою, в якій ринок володіє об'єктивно властивими йому недоліками, які неможливо усунути без допомоги державного регулювання. Ринок і держава є двома взаємодіючими системами, відносини яких регулюються певними правовими засобами. Держава встановлює правові засади та засоби ринку, у межах яких суб'єкти господарювання мають певну свободу. Ці типові засади, перш за все, стосуються управлінських відносин, конкурентної поведінки, дозвільної системи, ліцензування, маркетингу тощо, що слугують встановленню певного господарського правопорядку в державі. Таким чином, держава за допомогою правових норм здійснює безліч форм впливу на суб'єктів господарської діяльності – від встановлення певних обмежень до державної підтримки.

Першочерговим завданням кожної держави є визначення її державної політики. У складі державної політики особливу роль відіграє державна економічна політика, яка має різноманітні форми та напрямки. Так, ст. 9 ГК України передбачено, що у сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) та поточну (тактичну) економічну та соціальну політику, що спрямована на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання, споживачів, різних соціальних верст і населення загалом [1].

Під державним регулюванням, на думку Р. Шабанова, слід розуміти загальний благоустрій суспільних відносин у певній галузі економіки, який проводиться відповідно до вимог законодавства шляхом непрямого впливу на господарську діяльність суб'єктів економічних відносин, встановлення загальних правил, стандартів, нормативів щодо певного виду господарської діяльності, а також правових засад юридичної відповідальності за їх порушення, контролю за їх виконанням, створення та забезпечення ефективного функціонування фінансової і податкової систем, обмеження монополізму тощо [2, с. 85].

На думку О. В. Шевердіної, метою державної регуляторної політики є забезпечення ефективного впливу держави на економічні і соціальні процеси, оптимізацію адміністративно-правового регулювання економічних відносин. Вплив такого державного регулювання здійснюється на основі встановлення та дії таких принципів, за яких процес створення нового регуляторного акту максимально відповідав би потребам суспільства і підтримувався адекватними заходами державного забезпечення [3, с. 101].

Отже, метою державного регулювання господарської діяльності є забезпечення правового господарського порядку. О. Гончаренко уточнює, що основною метою державного регулювання господарської діяльності можна визначити встановлення правового господарського порядку, за якого забезпечено баланс приватних і публічних інтересів як при здійсненні господарської діяльності суб'єктами господарювання, так і при здійсненні державного регулювання господарської діяльності органами державної влади [4, с. 41].

Крім того, В. В. Давидова акцентує увагу на тому, що потреба в державному регулюванні господарської діяльності обумовлюються вимогами захисту публічних інтересів, насамперед, це забезпечення та захист потреб держави та суспільства [5, с. 63].

З вищепроведеного аналізу, можна зробити висновок, що державне регулювання господарської діяльності за своєю природою є одним із видів соціального регулювання під яким розуміється процес упорядкування поведінки суб'єктів господарювання через надання їм прав на певні дії, покладання обов'язків, установлення заборон, застосування

заохочення чи примусу. У цьому сенсі державне регулювання економіки за законодавством України здійснюється завдяки комплексу господарсько-правових засобів.

Як зазначає О. Гончаренко, правові засоби-стимули у господарських відносинах сприймаються як явища, розглянуті під кутом зору правозастосування, тобто діяльності, у якій досягається економічна мета за допомогою правових норм, спрямованих не тільки на охорону і регулювання процесів, але й об'єктивного прийняття господарських рішень, погоджених та збалансованих з наявними матеріальними і нематеріальними ресурсами, а також із соціально-економічною функцією владних органів. Прикладні властивості стимулів щодо організації державних програм проявляються в альтернативних можливостях надання рекомендаційних і обов'язкових способів керування (узгодження, координації і контролю) щодо досягнення цілей законодавства про програми [4, с. 43].

Мається на увазі, коли у ГК України йдеться про стимулювання, то використовується як пряма вказівка на конкретні цілі та суб'єкта, який має запровадити засоби-стимули (як у ст. 48), так і опосередковане викладення можливості стимулювання (як у ст. 11).

Так, наприклад, ст. 48 ГК України зазначається, що з метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом, стимулюють модернізацію технології, інноваційну діяльність, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг [1]. Зазвичай це відбувається за допомогою економічних важелів таких як: 1) надання підприємцям земельні ділянки, передання державного майна, необхідне для здійснення підприємницької діяльності; 2) сприяння підприємцям в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування їх діяльності, підготовці кадрів; 3) здійснення первісного облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або передачею їх підприємцям у визначеному законом порядку; 4) стимулювання модернізації технології, інноваційну діяльність, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг; 5) надання підприємцям інші видів допомоги [1].

Більш детально конкретизує це ч. 5 ст. 11 ГК України: «Суб'єктам господарювання, що не враховують суспільні інтереси, відображені в програмних документах економічного і соціального розвитку, не можуть надаватися передбачені законом пільги та переваги у здійсненні господарської діяльності» [1]. Для порівняння із ст. 48 ГК України у ч. 5 ст. 11 ГК України йдеться лише про ризик втрати пільг та переваг. Так, ст. 11 ГК України передбачається не загальний, а саме пільговий режим надання фінансових, трудових, інтелектуальних, земельних і природних ресурсів тим суб'єктам господарювання, які враховують суспільні інтереси, відображені в програмних документах. На нашу думку, закріплення положення, що передбачено у ч. 5 ст. 11 ГК України є позитивним досягнень вітчизняного законодавства у контексті досліджуваного питання, оскільки спрямоване на подолання байдужість суб'єктів господарювання врахування ними суспільних інтересів у своїй господарській діяльності.

Суб'єкт господарювання бере участь у примноженні суспільного багатства шляхом сплати податків та зборів (обов'язкових платежів), що сплачуються до місцевих та державних бюджетів. Однак вважається за доцільне, щоб суб'єкт господарювання залучався до соціальної діяльності не тільки шляхом сплати податків, але і брав активну участь в реалізації суспільних інтересів на місцях, зокрема через співфінансування разом із органами місцевого самоврядування чи органами державної влади проєктів будівництва лікарень, навчальних закладів, пансіонатів відпочинку та інших об'єктів.

До прикладу, така практика досить ефективно здійснюється у країнах Європейського Союзу. Зокрема, як свідчить досвід Данії, великі комерційні підприємства зобов'язуються подавати на додаток до фінансової, також і звітність про свою діяльність у галузі соціальної відповідальності за поточний рік. Така соціально активна поведінка суб'єкта господарювання у цій країні заохочується, зокрема через здійснення державою закупівельної діяльності, а також надання підтримки із використанням коштів із державного інвестиційного та експертно-кредитних фондів. Тобто у Данії досить активно

використовуються засоби державного регулювання господарської діяльності, які можна віднести до категорії «засобів-стимулів». За таких умов державної підтримки підприємств чітко розуміє, яких економічних переваг від може бути позбавлений, у випадку не виконання своїх соціальних зобов'язань та не врахування суспільних інтересів при здійсненні своєї господарської діяльності [6, с. 178].

Висновок. Такий зарубіжний досвід правової регламентації соціальної спрямованості суб'єктів господарювання є корисним для України, зокрема в частині вдосконалення правових засад здійснення соціальної взаємодії органів державної влади та суб'єктів господарювання на загальнодержавному та місцевих рівнях.

На підставі проведеного дослідження, вважається доцільним доповнення ч. 5 ст. 11 ГК України переліком пільг та переваг, яких суб'єкт господарювання не отримає у разі не врахування ним суспільних інтересів, що відображені в програмних документах економічного та соціального розвитку, а саме:

1) податкові пільги щодо оподаткування загальнодержавними та місцевими податками і зборами;

2) першочерговість та пріоритетність укладення договорів на закупівлю товарів, робіт, послуг за рахунок державних коштів із суб'єктами господарювання, які враховують суспільні інтереси, відображені в програмних документах економічного і соціального розвитку тощо;

3) гарантії органів державної влади та місцевого самоврядування та зобов'язаннями суб'єктів господарювання тощо.

Аннотация. В статье проанализированы механизмы реализации государственной экономической политики в осуществлении хозяйственной деятельности. Исследован вопрос о невозможности предоставления предусмотренных законом льгот и преимуществ в осуществлении хозяйственной деятельности субъектам хозяйствования, которые не учитывают общественные интересы, отраженные в программных документах экономического и социального развития, предусмотрено ч. 5 ст. 11 Хозяйственного кодекса Украины. Предложены направления совершенствования законодательства по данному вопросу и государственной экономической и социальной политики в частности.

Ключевые слова: государственная регуляторная политика, государственное регулирование, хозяйственная деятельность, субъект хозяйствования, правовые средства-стимулы.

Abstract. The article analyzes the mechanisms of implementation of state economic policy in the implementation of economic activity. The issue of impossibility to provide statutory benefits and advantages in carrying out economic activities to business entities that do not take into account the public interests reflected in the program documents of economic and social development, as provided for in Part 5 of Art. 11 of the Commercial Code of Ukraine. The directions of improvement of the legislation on this question and the state economic and social policy in particular are offered.

Key words: state regulatory policy, state regulation, economic activity, business entity, legal means-incentives.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року, № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18. Ст. 144.
2. Шабанов Р., Ждан М. Щодо поняття господарсько-правових засобів державного регулювання економіки за законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 84–88.
3. Шевердіна О. В. Державне регулювання у сфері господарської діяльності: правовий аналіз і тенденції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. №6. С. 99–102.
4. Гончаренко О. Державне регулювання та саморегулювання господарської діяльності: пошук балансу. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 3. С. 40–44.
5. Давидова В. В. Державне регулювання господарської діяльності: специфіка та правові проблеми. *Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин*: матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 25 вересня 2020 р.) Кривий ріг: Донецький юридичний інститут МВС України. 2020. С. 62–65.
6. Манзюк В. В. Забезпечення соціальної спрямованості засобі державного регулювання господарської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 49. С. 176–179.